

JEKTEFART I 500 ÅR

Hjemme i Lofoten gikk det frasagn om jekta. Hun var eventyrets farkost som seilte til Bergen med tørrfisk i bytte med mel og sukker til folket i nord.

Jekta kom seilende inn i vår historie nærmest av seg selv. Ingen vet når det skjedde og hvor den kom fra.

Det kan ha vært nordpå et sted, ei kystbygd i Trøndelag, eller kanskje ei lita grend på Vestlandet. Vi vet at jekta ble bygget langs kysten der det var tilgang på god skog, fra Ryfylke i sør til Finnmark i nord. Den varierte i størrelse og form, avhengig av hvor den ble bygget, men alltid med det samme karakteristiske særpreget. Det høye forstevnet, det tverrstilte akterspeilet, og bordgangene som var klinket til spantene med jernnagler. Dekket var åpent, og omtrent i midten av jekta stod den ruvende masta, rigget med råseil. Slektskapet til vikingskipene og de gamle hansakoggene er iøynefallende.

SAKRALE NAVN Nordfarere ble de kalt, de som kom nordfra med jektene til Bergen. Først måtte de forhandle om pris, men det var de bergenske kjøpmenn som bestemte prisene på tørrfisk. Og det var slett ikke uvanlig at nordfarerne måtte undertegne handelen med "Deres gjeldsbundne tjener".

Navnet på jekta stod i akterspeilet. Noen ganger som en del av et lite vers på rim, med et fromt ønske eller ei lita bønn: "Emanuel jeg heder efter Brødet jeg leder. Til Bergen jeg mig agter og hjem jeg mig tragter. Gud føre mig vel." Emanuel betyr "Gud er med oss", og var et navn flere jekter seilte under. Andre jekteskipperer var mer direkte i sine sakrale navnevalg. Som "Gud mit Haab", "St. Johannes" og "Engel Gabriel". Det

Den første fortegnelsen over jekter nordfra som seilte til Bergen er fra 1563, og viser at 111 skipper hadde tilhold i Nordlandene. Antallet økte med flere hundre de neste århundrene.

var en uskreven regel at jekteskipperen aldri skulle sette sitt fulle navn på jekta han eide. Men fant han et navn i sin familie, ble det gjerne brukt. Hvor mange søsken det var i hans familie kunne leses av navnet på jekta. Som "Syv Søskende" og "Den 7de søster". "Brødrene" var det flere jekter som het.

VÅT GRAV Hvor mange jekter som gikk ned og hvor mange jektefarere som havet tok, finnes det ingen tall på. Men

i løpet av de 500 årene hun seilte, gikk det nesten ikke et år uten at ei jekt forliste. 17. februar 1844 skulle bli en av de mørkeste dager i Sømnas historie, da Steinsjøjekta forliste og alle 13 ombord mistet livet. Jekta var på vei til Lofoten da tragedien inntraff under innseilinga til Helligvær. På vei mot Vestfjorden ble jekta overrasket av storm fra nordvest med tett snøkov. De omkomne var fra 17 til 57 år, og etterlot seg ni enker og 19 barn.

“

Nordfarere ble de kalt, de som kom nordfra med jektene til Bergen.

FOTO ERNST FURUHATT/NORDLANDSMUSEET

JEKTEFARTS-MUSEET

22. juni i år åpnet Jektefartsmuseet i Bodø. Museet er bygget rundt verdens eneste originale nordlandsjakt, "Anna Karoline", som ble bygget i Mosvik nord i Trøndelag i 1876, og satt på land i Bodøsjøen i 1959. Lenge stod hun under åpen himmel og vansmektet. Frykten for at "Anna Karoline" skulle råtne bort i historien forsvant da Nordlandsmuseet bestemte seg for å bygge et etterlenget museum over og rundt henne. Her kan besøkende lære om den viktige jektefarten langs kysten.

NORDLANDSMUSEET.NO

NY VIND Jektas tid gikk mot slutten. Med dampskipene ble livet på havet lettere å leve. Og ikke minst tryggere. Frykten for å seile både mannskap og last til bunns var om ikke borte, så i hvert fall på langt nær så overhengende som før. Men det var også de som kjente på en annen type frykt. Frykten for at jekta skulle forsvinne ut av vår kulturelle hukommelse. Takket være ildsjeler langs kysten er noen få av de gamle jektene tatt vare på. Og flere nye

jekter er bygget som reproduksjoner av de gamle. Som "Brødrene", som hører hjemme på Melbu, "Gjertrud av Ranen" på Hemnesberget, "Tordenskjold" i Stadsbygd, "Anna Olava" av Sunnmøre, "Bakkejekta" av Sunnfjord og "Den Gode Hensigt" i Sogn. Det blåser en ny vind i jekteseilene. ■

FOTO MUSEUMSFORLAGET

EVENTYRETS FARKOST

Denne høsten kommer forfatter Bjørn Tore Pedersen ut med boka "Jekta - Eventyrets farkost" på Musumsforlaget. Dette er den første grundige boken om jektas historie og jektas betydning for Norge som kystnasjon. Her kan du lese om jektas opprinnelse, der jektene ble til, nordfarerne, den lange leia, de som aldri kom hjem, og jekta som nå setter seil igjen. Boken inneholder over 200 illustrasjoner. Flere av fotografiene har ikke vært offentliggjort tidligere.

VISSTE DU AT ...

1852 HÅP

Ei jekt fra Steinkjer endte sine dager på Bjørnøya i 1852, der åtte av mannskapet overlevde en hard vinter og ble berget av "Haabet" 1. påskedag, dagen da Jesus, ifølge Bibelen, stod opp fra de døde.

1853

EVENTYR & SAGN

I «Prøver af Landsmaalet i Norge» fortalte Ivar Aasen om huldrelandet Utrøst i Vestfjorden. Dit kom ei nordlandsjakt så stor som ingen hadde sett, full av blåklede småfolk og ei trollbundet brud til rors.

1868

VIKING-SKIP

Den største jekta var "Bue Digre", som ble bygget i Selforsjøen i Rana i 1868. Oppkalt etter en slåsskjempe av en jomsviking, som falt i slaget mot Håkon jarl ved Hjørungavåg i år 986.